

УДК 658.152

Ольга Пацьора

ст. викладач. каф. «Економіка підприємств», Державний економіко-технологічний університет транспорту

Олена Константиненко

*магістр за спеціальністю «Економіка та підприємництво»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стаття присвячена дослідженню ефективності використання основних засобів на підприємстві. В статті наведено визначення таких понять, як: основні засоби, фондомісткість, фондоддача, фондоозброєність, виробничі та невиробничі основні засоби, розглянуто показники стану та ефективності використання основних засобів, їх основні шляхи поліпшення використання, а також техніко-економічні показники підприємства. Крім того, в даній статті висвітлюється важлива на сьогоднішній день проблема зношеності основних засобів підприємства, розкривається сутність амортизаційного фонду, морального, фізичного, повного та часткового зносу, їх види, необхідність модернізації, реконструкції основних засобів, оновлення технічних засобів, створення та введення в експлуатацію більш сучасних та досконалих зразків.

Ключові слова: основні засоби, стан, ефективність, підвищення, фондомісткість, фондоддача, рентабельність, інтенсивний, екстенсивний, знос.

© Пацьора О.В., Константиненко О.О., 2015

Ольга Пацера
ст. преподаватель. каф. «Экономика предприятий»,
Государственный экономико-технологический университет
транспорта

Елена Константиненко
магистр по специальности «Экономика и предпринимательство»
Государственный экономико-технологический университет
Транспорта

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Статья посвящена исследованию эффективности использования основных средств. . В статье приведено определение таких понятий, как: основные средства, фондоемкость, фондоотдача, фондовооруженность, производственные и непроизводственные основные средства, рассмотрены показатели состояния и эффективности использования основных средств, их основные пути улучшения использования, а также технико-экономические показатели предприятия. Кроме того, в данной статье освещается важная на сегодняшний день проблема изношенности основных средств предприятия, раскрывается сущность амортизационного фонда, морального, физического, полного и частичного износа, их виды, необходимость модернизации, реконструкции основных средств, обновления технических средств, создание и введение в эксплуатацию более современных и совершенных образцов.

Ключевые слова: основные средства, состояние, эффективность, повышение, фондоемкость, фондоотдача, рентабельность, интенсивный, экстенсивный, износ.

Olga Patsora
s. teacher. dep. «Business Economics », the State Economy and
Technology University of Transport

Olena Konstantynenko
Master of specialty "Economics and Entrepreneurship", the State
Economy and Technology University of Transport, Kiev

EFFICIENCY USING OF FIXED ASSETS IN THE ENTERPRISE

The article investigates the effectiveness of fixed assets in the enterprise. In the article the definition of concepts such as fixed assets, capital intensity, capital, capital-labor ratio, industrial and non-fixed assets, are considered indicators of the status and effectiveness of fixed assets, their main ways to improve the use and technical and economic performance of the company. In addition, this paper highlights an important problem to date deprecia-

tion of fixed assets of the company, the essence of the depreciation fund, moral, physical, full and partial demolition, their types, the need for modernization and reconstruction of fixed assets, upgrade of technical means, creation and commissioning more modern and sophisticated designs.

Key words: fixed asset, state, efficiency, increase, capitalintensity, capital, profitability, intensive, extensive, wear and tear.

Постановка проблеми. Основні засоби займають на підприємстві одне із важливих місць, вони визначають стратегічні можливості діяльності підприємства, а їх ефективне використання впливає на фінансові результати, тому визначення шляхів поліпшення їх використання є досить актуальною темою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях питань стосовно стану та ефективності використання основних засобів зробили вагомий внесок такі вчені, як: А.М. Поддєрьогін, Т.А. Бутинець, М.А. Бортник та ін. Проте, незважаючи на широке коло наукових досліджень в даній сфері, тема потребує подальшого розгляду, зокрема не вирішеною проблемою залишається визначення ефективних шляхів поліпшення використання основних на засобів.

Мета статті. Розглянути теоретичні підходи до оцінювання ефективності використання основних засобів та виявити основні напрями її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день однією з основних проблем є зношеність основних засобів підприємств. За офіційними даними Держкомстату більше 70% основних засобів усіх підприємств країни є застарілими. Щодо наявності і стану основних засобів за видами економічної діяльності за 2014 рік, то найвищий ступінь зносу засобів виробництва спостерігається в галузі транспорту та зв'язку 96,7%. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства та його конкурентоспроможність [4].

В економічній літературі існує багато пояснень терміна "основні засоби". А. М. Поддєрьогін визначає, що основні засоби — це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію, а також предмети вартістю за одиницю понад 500 гривень (за ціною придбання) [1].

У своїй сукупності основні засоби утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємства. В результаті науково-технічного прогресу і оснащення новою технікою вартість основних засобів постійно зростає.

Стан та ефективність використання основних засобів визначаються за допомогою таких показників:

- фондомісткість – характеризує забезпеченість підприємства основними фондами ;
- фондівдача – показує оборотність основних фондів;
- фондоозброєність – показує скільки основних фондів у грошовому вимірі припадає на одного працівника;
- коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів – відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства;
- коефіцієнт зносу – характеризує частку вартості основних засобів, що списано на витрати виробництва в попередніх періодах;
- коефіцієнт вибуття – характеризує інтенсивність вибуття основних засобів;
- коефіцієнт оновлення – характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів;

- коефіцієнт приросту основних виробничих засобів – показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду;
- рентабельність основних виробничих засобів – визначає ступінь використання основних виробничих засобів.

Основні засоби підприємств включають основні виробничі засоби й невикористані основні засоби.

Виробничі основні засоби є частиною основних засобів, яка бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на вироблений продукт поступово, частинами, у міру використання. Поновлюються основні виробничі засоби через капітальні вкладення. Невиробничі основні засоби – це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, які не використовуються у господарській діяльності і перебувають на балансі підприємства [2].

На відміну від виробничих основних засобів невикористані основні засоби не беруть участі в процесі виробництва і не переносять своєї вартості на вироблений продукт. Відтворюються вони тільки за рахунок прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства. Незважаючи на те, що невикористані основні засоби безпосередньо не впливають на обсяг виробництва, збільшення цих засобів пов'язане з поліпшенням добробуту працівників підприємства. Це в кінцевому рахунку позитивно позначається на результатах діяльності підприємства, на зростанні продуктивності праці.

Поліпшення основних засобів здійснюється для збільшення економічних вигід в майбутньому, очікуваних від використання об'єкта та отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання і підтримання об'єкта в робочому стані.

У процесі участі у виробництві основні засоби зношуються.

Знос основних виробничих засобів буває моральним та фізичним: фізичний знос залежить від інтенсивності участі у виробництві основними засобами, а моральний знос – від інтенсивності науково-технічного прогресу.

Існує два види морального зносу:

- 1) знецінення основних засобів з причини виготовлення більш дешевих аналогів
- 2) знецінення основних засобів з причини технічно досконаліших та продуктивніших аналогів.

Більш повне та раціональне використання основних засобів та попередження передчасного зносу сприяє покращенню всіх техніко-економічних показників підприємства:

- зростанню продуктивності праці;
- підвищенню фондівдачі;
- збільшення обсягу продукції/надання послуг;
- економії капітальних вкладів.

Під впливом часу, природних факторів та в процесі безпосереднього використання основні засоби поступово зношуються. Вони втрачають свої первинні фізичні якості, знижуються їх техніко-експлуатаційні можливості в результаті зменшується реальна балансова вартість основних засобів.

Модернізовані основні виробничі засоби – це основна запорука отримання високих прибутків. Модернізація основних виробничих засобів підприємств залізничного транспорту неможлива без формування амортизаційного фонду. Амортизаційний

фонд на підприємстві формується унаслідок зношуваності основних виробничих фондів.

На залізничному транспорті Обліковою політикою Укрзалізниці встановлено прямолінійний метод нарахування амортизації основних засобів, при якому річна сума амортизації визначається діленням первісної вартості об'єкта на термін його використання, а діленням річної суми амортизації на 12 визначається місячна сума амортизації.

Строки корисного використання для об'єктів залізничного транспорту визначаються Укрзалізницею, які можуть переглядатися в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання.

Фізичний знос основних виробничих засобів залежить від:

- технологічного процесу виробництва;
- якості технічного обслуговування основних засобів;
- якості праці, кваліфікації працівників.

Виходячи з вищесказаного, розрізняють повний і частковий знос основних засобів.

Повний знос передбачає повне зношування, як фізичне, так і моральне, основних виробничих засобів у процесі виробництва. Повний знос характеризується відсутністю можливості оновлення основних виробничих засобів, він передбачає списання та заміну основних засобів. Заміна основних засобів підприємств залізничного транспорту можлива у вигляді придбання нового об'єкта основних засобів або його будівництво.

Частковий знос означає можливість відновлення фізичних та моральних властивостей основних виробничих засобів за рахунок модернізації, переоснащення, оновлення.

Висока стратегічна значимість залізничного транспорту в Україні вимагає особливого підходу до проблеми підвищення розвитку та конкурентоспроможності її основних функціональних господарств та підприємств. Особливості діяльності підприємств залізничного транспорту вимагають пошуку окремої теоретико-методологічної основи проведення їх реструктуризації, що має враховувати специфіку діяльності кожного з них і орієнтуватися на високі стандарти [5].

На сучасному етапі існування залізниці одним з найважливіших завдань є оновлення технічних засобів, створення та введення в експлуатацію більш сучасних та досконалих зразків, які б забезпечили підвищення якості і конкурентоспроможності послуг. Найгострішою проблемою тут є стан рухомого складу, який в результаті недофінансування в попередні періоди потребує радикального оновлення.

Ефективність основних засобів являє собою результат у вигляді отриманого ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил у порівнянні з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту. Від ефективності використання залежать темпи зростання продуктивності праці, обсягів виробництва, поліпшення якості продукції та інших показників.

Поліпшення використання основних засобів підприємства може бути забезпечене двома шляхами: інтенсивним та екстенсивним [1].

Інтенсивний шлях передбачає завантаження устаткування та збільшення рівня використання їхньої потужності. Основні напрямки підвищення інтенсивного використання основних засобів:

- 1) удосконалення структури основних засобів підприємства;

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

- 2) впровадження нових і удосконалення існуючих технологій;
- 3) технічний нагляд, обслуговування і ремонт обладнання;
- 4) оновлення, модернізація, реконструкція та модифікація виробничого обладнання.

Екстенсивний шлях передбачає такі напрями підвищення ефективності використання основних засобів:

- 1) скорочення простоїв устаткування шляхом підвищення якості обслуговування та забезпечення основного виробництва необхідними ресурсами;
- 2) ліквідація застарілого, непрацюючого устаткування.

Висновки та пропозиції. Основні засоби становлять головну частину матеріально-технічної бази будь-якої галузі чи підприємства. На основі підвищення ефективності їх використання збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів є одним з основних завдань виробничої діяльності підприємств, від результату якого залежить їх фінансовий стан та конкурентоспроможність.

Для того, щоб використання основних засобів було економічно вигідним і ефективним потрібно поліпшувати стан, структуру й склад основних засобів, застосовувати нові технології, усувати простої устаткування, оновлювати устаткування, здійснювати модернізацію, реконструкцію та модифікацію виробничого обладнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.* Фінанси підприємства : Підручник // Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 6-те вид. – К.: КНЕУ, 2006. – с. 77-78.
2. *Бутинець Т. А.* Основні засоби: точка зору економіста // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 2 (23). – с. 22-36 .
3. *Бортнік Н. А.* Основні засоби: сутність, визнання, оцінка та облікова політика // Держава та регіони. Сер. "Економіка та підприємництво". – 2007. – №4. – с. 258– 262 .
4. *Режим доступу* : [http : // www. ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
5. *Решетняк Е.А.* Моральный износ и сроки полезного использования // Вісник Нац. техн.. ун-ту «Харківський політехнічний інститут». – 2003. – №20. – с. 12-14.

REFERENCES

1. *Poddyerohin A.M., Bilyk M.D., Buryak L.D. ta in.* Finansy pidpryyemstva : Pidruchnyk. [Finance companies : Textbook]. Kerovane kolo avtoriv i naukovyy redaktor profesor Poddyerohin A.M. [Controlled range of authors and scientific editor professor Poddyerohin A.M.] K. : KNEU, 2006, issue 6, pp. 77-78.
2. *Butynets T.A.* Osnovni zasoby : tochka zory ekonomista. [Fixed assets : view economist]. Problemy teorii ta metodologii bukhgalterskoho obliku, kontrolyu i analizu. [Theory and methodology of accounting, control and analysis], 2012, issue 2, pp. 22-36.
3. *Bortnik N.A.* . Osnovni zasoby : sutnist, vyznannya, ozinka ta oblikova polityka. [Fixed assets : nature, recognition, evaluation and accounting policies]. Derzhava ta rehiony. Seriya « Ekonomika ta pidpryyemnytstvo ». [Countries and regions. Series « Economics and business »], 2007, issue 4, pp. 258-262.
4. *Avialable at* : [http : // www. ukrstat. gov. ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
5. *Reshetnyak E.A.* Moralnyy iznos i sroki poleznogo ispolzovaniya. [Obsolescence and useful lives]. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu « Kharkivskiy politekhnichnyi instytut ». [Proceedings of the National technical university « Kharkiv polytechnic institute »], 2003, issue 20, pp. 12-14.